

זהים ולא זהים

מוגש על ידי מ.ת.י., מחקר התאומים הישראלי www.teomim.com
ד"ר אריאל כנפו, המחלקה לפסיכולוגיה, האוניברסיטה העברית בירושלים (mehkar.teomim@gmail.com)

שיתוף בצעצועים בין תאומים

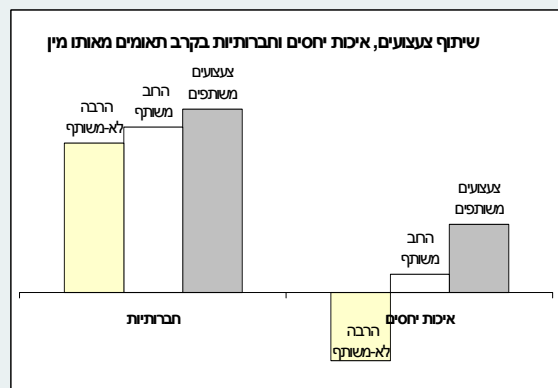
אחת השאלות שמשתתפי המחקר שלנו שואלים בקביעות נוגעת להפרדה בין תאומים. כמובן, סוגיה מאד מורכבת זו תלויה באופי הקשר בין תאומים ובאישיות הייחודית של כל אחד מהם, אך לפחות ניגע בה בקצרה. זו אחת השאלות המרכזיות המעסיקות אותנו, וכאן אנו מתמקדים בשיתוף צעצועים בין תאומים.

ראשית, יש לשים לב לכך ש-35% מההורים לתאומים בני אותו מין דיווחו שהשניים חולקים את כל הצעצועים, לעומת רק 14% בתאומים בני מין שונה. כמובן, זה לא ממצא מפתיע בהתחשב בעובדה שרבים מהצעצועים שילדים משחקים בהם הם "מגדריים" (צעצועים שנתפסים כשל בניס בלבד או בנות בלבד).

האם יש הבדל ביחסים בין תאומים שחולקים את צעצועיהם לבין אלה שלא? כפי שניתן לראות בצד הימני של התרשים, התשובה חיובית. במערכות יחסים חיוביות (שבהן רמה גבוהה של אמפתיה ושיתוף בין התאומים, ורמה נמוכה של עימות ויריבות) היו יותר צעצועים משותפים בין הילדים.

כמו במחקרים רבים, נשאלת פה שאלת הביצה והתרנגולת. האם הילדים שהיחסים ביניהם טובים פשוט מוכנים יותר לחלוק בצעצועיהם, ואולי השיתוף בצעצועים מגדיל את שיתוף הפעולה בין התאומים, ומרגיל אותם לחלוק ולהיות ביחסים חיוביים זה עם זה? כדי לענות על שאלות מעין אלו יש צורך במחקר אורך, לעקוב אחר זוג התאומים לאורך זמן, ולראות, למשל, האם שיתוף הצעצועים משפר או פוגע באיכות היחסים ככל שעובר הזמן. זו היא אחת הסיבות שאנו במ.ת.י. בחרנו במערך מחקר ארוך טווח, ונבקש לעקוב אחר התאומים שנית בעתיד.

ככל הנראה לטמפרמנט (אופי) של הילדים חשיבות כאן. בצד שמאל של התרשים רואים כיצד החברותיות (רצון בקשר אנושי) של הילדים גבוהה יותר במערכות יחסים שבהן הצעצועים משותפים. גם אחר ממצא זה נרצה לעקוב לאורך זמן.

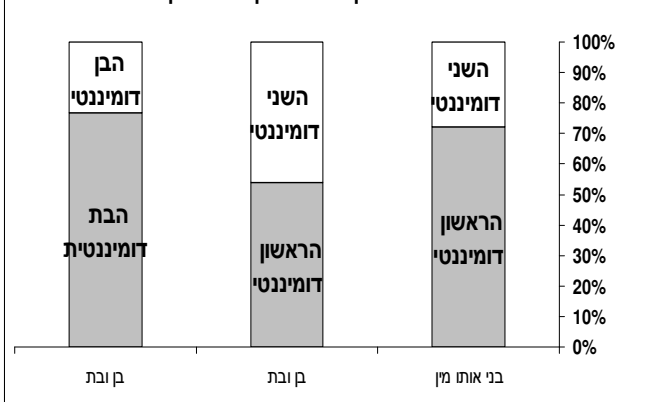
מיהו התאום הדומיננטי? ממצאים ממחקר התאומים הישראלי

אם יש לכם זוג תאומים, שאלו את עצמכם מיהו הדומיננטי ביניהם. האם זהו התאום שנולד ראשון? האם זהו הבן או אולי זו הבת, אם מדובר בתאומים ממין שונה? למשל, אתם יכולים לשאול מי מהם:

- אוהב להגיד לתאום האחר מה לעשות
- בדרך כלל קובע לתאום האחר במה ישחקו
- לעיתים קרובות נוטה להיות השולט ביניהם

זהו אחד המדדים ליהסי תאומים שאנו משתמשים בהם במחקר התאומים הישראלי (מ.ת.י.). אמנם, כל זוג הוא סיפור מיוחד בפני עצמו, אך מהממצאים הראשוניים שלנו אנו כבר מוצאים ממצאים מעניינים, המעידים על חוקיות רבה באופן שבו מתרחשת הדומיננטיות בין שני התאומים, כפי שסיפרו לנו עליה הורים לתאומים בני שלוש בשאלונים. כפי שניתן לראות בתרשים (עמודה ימנית), בקרב תאומים בני אותו מין יש קשר בין סדר הלידה של התאום לבין הדומיננטיות שלו. ברוב הזוגות, אם היה תאום דומיננטי, היה זה הראשון שיצא לאוויר העולם.

הבדלים בדומיננטיות בין תאום ראשון ושני או בין תאום ותאומה

התמונה שונה לחלוטין אצל תאומים בני מין שונה. אצלם, סדר הלידה לא קשור כלל לדומיננטיות (עמודה אמצעית). לעומת זאת, קיים קשר ברור בין המין של הילד לבין הדומיננטיות שלו – כאשר ברובם המכריע של הזוגות היתה זו הבת שהיתה הדומיננטית מבין השניים (עמודה שמאלית). ראוי לעקוב אחר ממצא זה בעתיד, ולבדוק אם הוא קשור לעובדה שבנות מתפתחות מעט מהר יותר בגיל זה, בהשוואה לבנים.

הורים לתאומים, שלום,

בימים אלו אנו עורכים מחקר תאומים ישראלי חסר תקדים מבחינת היקפו. המחקר עוסק בהתנהגות חברתית והתפתחותית של ילדים. חלק מהמחקר (בקרב ילדים בני שלוש עד ארבע) נערך באוניברסיטה העברית, במעבדה מותאמת לילדים שבנינו לשם כך במיוחד. חלק לא פחות חשוב נערך באמצעות שאלונים שעליהם עונים הורים. כהורים לתאומים, אתם ודאי מסכימים אתנו שלגדל שני ילדים שנולדו יחד זו חוויה מיוחדת במינה, הראויה למחקר.

אתם מוזמנים להיכנס לאתר האינטרנט שלנו, www.teomim.com ולהוות חלק מקהילת תאומים לומדת וכזו שעוזרת לנו ללמוד. אולי אתם תוכלו להשתתף, ואולי תוכלו לספר על המחקר שלנו להורי תאומים אחרים, שיכולים להתעניין במחקר.

בכל שאלה נשמח לעמוד לרשותכם בטל' 02-5883798 או בדוא"ל mehkar.teomim@gmail.com תודה,

צוות המחקר.

האם אתם באמת יודעים האם ילדיכם התאומים זהים או לא?

אחת מהשאלות השכיחות ביותר ששואלים הורים לתאומים היא "האם הם זהים"? עם זאת, אנשים רבים לא מבינים את מהות השאלה, ומניחים כי מדובר רק בעניין של דמיון בהופעה החיצונית של התאומים. הורים אחרים משתמשים במידע שקיבלו לגבי שקי ההריון לקביעת מידת הזהות בין התאומים. הבעיה – אמנם נכון שאם יש שק הריון אחד מדובר בתאומים זהים, אך לא נכון שאם יש שני שקי הריון מדובר בתאומים לא-זהים! הסיבה היא שבכשליש מזוגות התאומים זהים יש למעשה שני שקי הריון (ראו את המאמר "לא כל זהים אותו דבר"). כלומר, רבים מההורים חושבים על סמך המידע על שקי ההריון שיש להם תאומים לא-זהים, כשלמעשה הם דווקא תאומים זהים!

סוג התאומים נקבע זמן רב לפני שהתאומים נולדים, והתואר "זהים" או "לא זהים" מתייחס לזיגוטיים – המצב הגנטי של הזיגוטה, הביצית המופרית. בגנטיקה הזיגוטיים מתארת את הדימיון או השוני ב-DNA, במטען הגנטי.

תאומים זהים הנם **מונוזיגוטיים**, הווה אומר, תוצר של ביצית מופרית אחת, שהתחלקה מס' ימים לאחר ההפרייה. לתאומים המונוזיגוטיים אותם גנים, הם בני אותו מין והתכונות שנקבעות גנטית יהיו זהות ביניהם, אך לעתים לא יהיו זהים ממש בהופעתם החיצונית, בשל תכונות המושפעות גם סביבתית וכן מוטציה שעשויה להתרחש לאחר הפיצול (על הסיבות להבדלים בין תאומים זהים כתבנו בגליון הראשון שלנו).

לעומת התאומים המונוזיגוטיים, תאומים **דיזיגוטיים** (תאומי אחווה) מתפתחים משתי ביציות שונות שהופרו, והמטען הגנטי שלהם דומה כשל אחים רגילים (50% בממוצע), כך שהם יכולים להיות דומים או לא דומים בהופעתם החיצונית, בני אותו מין או בני מין שונה. כמובן, אם מדובר בתאומים ממין שונה שהתפתחו מתקנה אין כלל שאלה, מדובר בתאומים לא-זהים.

(קיים מצב שלישי הנקרא – Polar Body Twinning – ביצית לא מופרית התפצלה, ואח"כ כל אחד מחלקיה הופרה על ידי שני זרעים נפרדים. במצב כזה התאומים יחלקו מחצית מהמטען הגנטי (מהאם), אך כיוון שהמין נקבע על ידי האב – יוכלו להיות בני אותו מין או בני מין שונה, דומים או לא בהופעתם החיצונית.)

אם כך, לאחר שנראה כי הופעה פיזית חיצונית אינה מדד תקף דיו לקביעת סוג התאומים, וכי תאומים שחלקו את אותו שק הריון יכולים להיות זהים או לא-זהים (אגב, מחקר הולנדי מראה שלשליש מההורים ידיעה מוטעית לגבי מצב שקי ההריון של ילדיהם התאומים!), כיצד הורים יכולים לאשש את הזיגוטיים של תאומיהם?

במקרים מסוימים, הדבר יוכח במהלך ההריון. פעמים רבות רופאים מוסרים מידע להורים לגבי הזיגוטיים בהתאם למספר השליות או להימצאות באותו הריון או בשקים נפרדים. עם זאת, וכפי שאמרנו, מספר השליות והשקים אינו מהווה תמיד אינדיקטור ברור וחד משמעי באשר לזיגוטיים. שתי שליות של תאומים לא-זהים עשויות להתאחד, וכן תאומים זהים עשויים להתפתח בשקים ובשליות נפרדות לחלוטין.

במהלך ההריון ניתן לאבחן בדיוק סביר את הזיגוטיים של תאומים באמצעות אולטראסאונד. ככל שהבדיקה נערכת מוקדם יותר בהריון (שליש ראשון) ניתן לדייק יותר בקביעת הזיגוטיים של העוברים. אי לכך יש חשיבות גדולה לסקירה המוקדמת. מידת הדיוק של האבחון בעל קול מגיעה עד כ-90% דיוק.

עם זאת הדרך האמינה ביותר לקביעת הזיגוטיים, היא באמצעות בדיקה גנטית, שמגיעה לשיעור דיוק של 99.99%. במחקר התאומים הישראלי, אם איננו בטוחים לגבי מידת הזהות בין התאומים המשתתפים, אנו מזמינים חלק מהמשפחות המשתתפות במחקר לתת דגימת DNA פשוטה באמצעות שטיפה במי פה. לאחר בדיקה כזו, ניתן יהיה לקבל מאתנו מידע על הזהות של התאומים ללא תמורה.

לפרטים ניתן ליצור קשר בטלפון 02-5883798 או בכתובת המייל: mehkar.teomim@gmail.com

לא כל זהים אותו דבר...

קיימים מספר סוגים של תאומים מונוזיגוטיים, לפי הימצאותם באותו שק הריון או בשקים נפרדים, דבר הנקבע לפי המועד בו מתחלקת הביצית.

1. תאומים דיזיגוטיים

דיזיגוטיים-דיאמיניוטיים - (שני שקי כוריון – שק ההריון החיצוני ושני שקי אמניון-שק ההריון הפנימי) –

נוצרים כאשר התפצלות הביצית מתרחשת עד היום הרביעי להפריה, ובמצב שכזה לכל תאום יש שליה משלו. מהווים כ-30% מהתאומים הזהים.

2. תאומים מונוכוריוניים

דיאמיניוטיים (שק כוריון אחד ושני שקי אמניון) – נוצרים כאשר התפצלות הביצית מתחלקת בין היום ה-4 ליום ה-8 להפריה. לשני התאומים שליה אחת. מהווים כ-70% מכלל התאומים הזהים.

3. תאומים מונוכוריוניים

מונואמיניוטיים (שק כוריון אחד ושק אמניון אחד) – נוצרים כאשר הביצית מתחלקת בין היום ה-8 ליום ה-13 להפריה. גם כאן לשני התאומים שליה אחת. מהווים כ-1% מכלל התאומים הזהים.

4. תאומים סיאמיים – נוצרים כאשר החלוקה מתרחשת לאחר היום ה-14. מהווים 1% ממקרי התאומים הזהים, ובמקרה שכזה הם מחוברים באיזור החזה, הבטן, הגב או הראש. זהו כמובן מקרה

הפרדה בכיתות – כן או לא?

הורים רבים מוצאים את עצמם מתלבטים בסוגיה האם להפריד בין ילדיהם התאומים בביה"ס – האם להביא לכך שילמדו יחד, בכיתות נפרדות או בבתי ספר שונים. הדעות בסוגיה זו חלוקות – יש הממליצים להורים כי עליהם לנהוג לפי מה שהם רואים כטוב ביותר עבור ילדיהם, ויש כאלה הסבורים כי הפרדה הנה הדבר הטוב ביותר לשם האינדיבידואליזציה, פיתוח הנפרדות והזהות העצמאית, של כל תאום ותאום. האמת היא כנראה מורכבת יותר, ואין "מתכון" נכון להפרדה, ואין גם כללי הפרדה הנכונים לכל הזוגות.

במחקר שנערך בהולנד על ידי Van Leeuwen ועמיתיו (2005) נבדקו השפעות קצרות וארוכות טווח של הפרדת תאומים בכיתות על בעיות התנהגות והשיגים אקדמיים. עבור תאומים שהופרדו בגיל 5 נמצא כי בגיל 12 הם סבלו (כפי שמוריהם תיארו אותם) יותר מבעיות דיכאון, חרדה והמנעות חברתית (התנהגות של הפנמה), וכן מבעיות תוקפנות והתנגדות (התנהגות של החצנה) מאשר תאומים שלא הופרדו. השפעות לטווח הבינוני (גיל 7) של הפרדה היו קיימות לגבי שני סוגי הבעיות (הפנמה והחצנה), עם יותר בעיות בקרב תאומים שלמדו בכיתות נפרדות. הבעיה היא שלפחות חלק מההבדלים ניתן היה להסביר על ידי הבדלים שהיו קיימים עוד קודם להפרדה בין התאומים. בכל אופן, ממצא חשוב במיוחד של המחקר הוא שלא נמצאו השפעות מועילות לאורך זמן של הפרדה, מעבר לכל הזוגות. יתכן ולחלק מהילדים הפרדה עזרה להתמודד עם הבעיות שלהם, ולחלק היא הזיקה, אך כשמשווים תאומים שהופרדו לאלה שלא, לאורך זמן, יש פחות בעיות אצל אלה שלומדים יחד, וזה כנראה הבדל שקדם להפרדה... התוצאות היו זהות עבור תאומים זהים ולא זהים כאחד. מכאן, נראה לפי המחקר, שכל הפרדה צריכה להעשות בהתאם למצב בוגר התאומים עצמו, ובהתאם לצרכים של כל אחד מהתאומים. חלק מהזוגות יכולים רק להרוויח מההפרדה, אחרים עלולים להרוויח ממנה פחות... ראוי יהיה בעתיד לבחון לאורך זמן כיצד מתבצעת הפרדה, ואילו דברים הורים ומחנכים עושים כדי לבצע אותה כראוי. למשל, כדאי לבדוק מה עושים אותם הורים שבחרים שלא להפריד בין ילדיהם בכיתה על מנת לאפשר התפתחות של זוג תאומים שיאופיין הן בקשר חיובי וקירבה בין התאומים והן באוטונומיה רגשית והתנהגותית של כל ילד בוגר התאומים. תקציר מפורט יותר של המאמר מובא באתר האינטרנט של מ.ת.י, www.teomim.com.